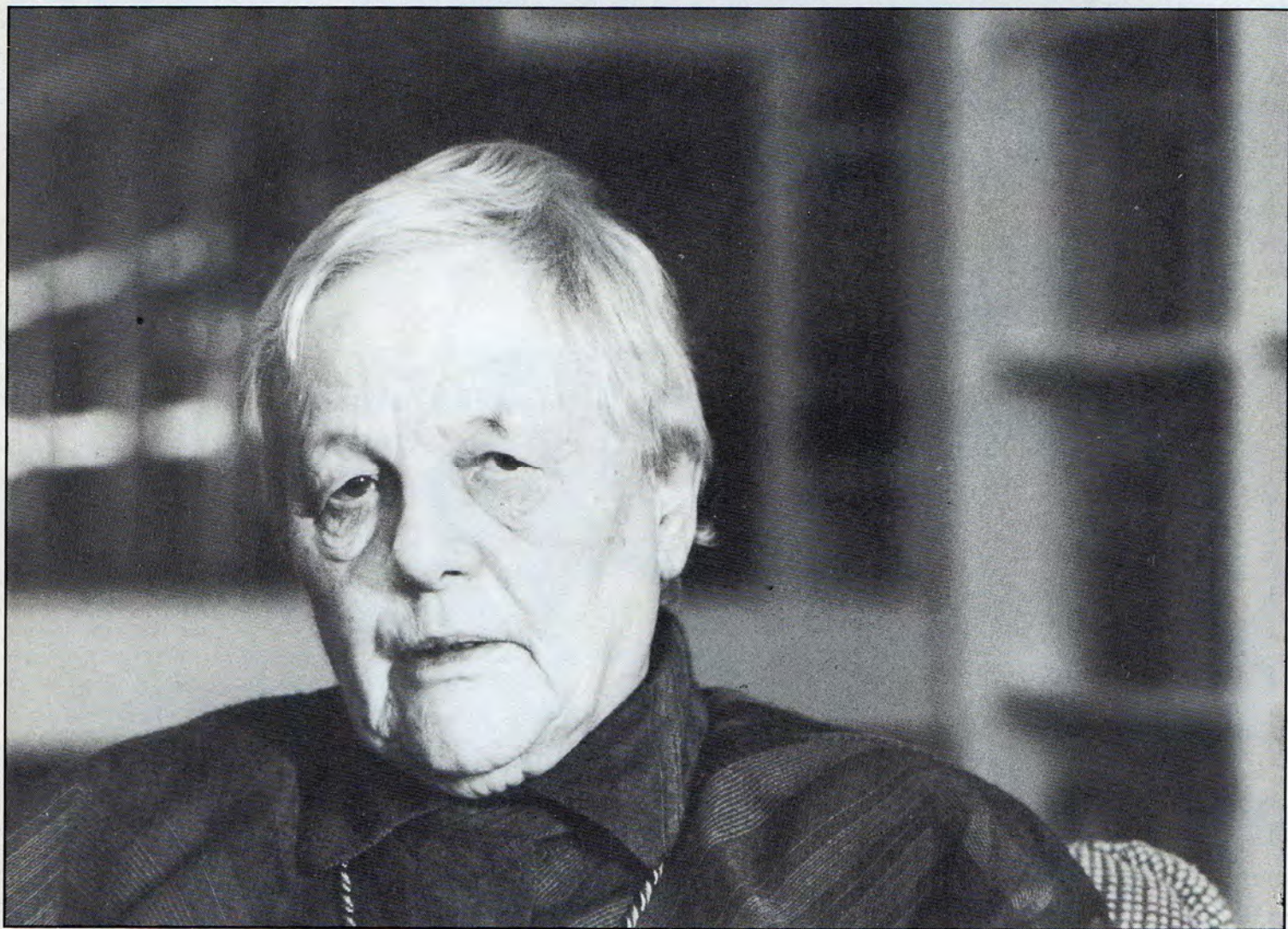

*Hilda Verwey-Jonker
wil de gezinszorg wel laten ontploffen*

*'Kijk eens, prettig is het nooit
om oud te zijn'*

Karolien Bais

Als ze nu een jonge vrouw zou zijn, zou ze niet meer durven te leven zoals ze dat gedaan heeft: wat inkomsten betreft geheel afhankelijk van haar man. 'Maar we waren socialisten, mijn man verdiende heel goed, dus waarom zou ik ook nog een salaris inbrengen?' Hilda Verwey-Jonker, sociologe, jarenlang strijdster voor de emancipatie van vrouwen en nu voor die van ouderen, is tachtig jaar en aanvaardde haar eerste betaalde baan na haar 65-ste, als hoofddocent sociologie aan de Rijksuniversiteit Utrecht. Zij zou tegen alle jonge vrouwen van nu willen roepen: wees in vredesnaam zo verstandig vast werk te zoeken of in ieder geval aan je pensioenopbouw te werken, anders loop je grote kans later in armoede te vervallen.

Ze is eigenlijk uitgepraat over de emancipatie van ouderen. Ze heeft alles gezegd wat erover te zeggen valt. Daarom is ze onlangs uit de Adviesgroep Ouderen van de Partij van de Arbeid gestapt. Ze wil liever weer studeren. Op de ontgroening. Maar dat is niet zo eenvoudig, zegt ze. Niet vanwege gezondheid of mobiliteit, maar 'omdat de universiteitsbibliotheek zo ontoegankelijk is geworden met die computers. Ik heb daar altijd hulp bij nodig. Heel onaangenaam. En er zijn wel mensen behulpzaam, maar die mopperen dan als het om een boek van voor 1960 gaat, want dan zit het op een andere computer.'

Het ontgroeningsprobleem. Er komen te weinig kinderen. In 1978 uitte zij al haar zorgen daarover: door de daling van het geboortecijfer zou op den duur de verzorging van de ouderen in gevaar kunnen komen. In 1985 haalde zij zich het protest van menig feministe op de hals door zich uit te spreken voor een pro-natalistische bevolkingspolitiek. Dat werd verstaan als een pleidooi vrouwen weer achter de kinderwagen te zetten. Mw. Verwey-Jonker repte in één adem echter over betaald zwangerschaps- en ouderschapsverlof, betere kinderopvang, variabele werktijden en meer parttime banen, zodat man en vrouw opvoeding en huishouding kunnen delen.

De grenzen open

Zij werd ook op een andere manier misverstaan: men dacht dat zij die kinderen voor hun eigen ouders wilde laten zorgen. 'Zo heb ik dat niet bedoeld. Ik bedoelde dat er te weinig jonge mensen komen om het geld voor de AOW en de pensioenen op te brengen. Dat

zie je in landen waar de ontgroeningsgolf eerder gekomen is: de beide Duitslanden, Denemarken en Frankrijk. In Nederland heb je nu nog een brede generatie mensen van middelbare leeftijd die in staat zijn met elkaar alles op te brengen voor de ouderen. Maar als deze generatie zelf bejaard is, is het aantal jonge mensen dat voor hen gaat zorgen met een kwart verminderd. Dat is op zich een probleem, dat maar van korte duur - namelijk één generatie - hoeft te zijn wanneer de geboortecijfers daarna niet verder slinken. Volstrekt onvoorspelbaar is nog wat er gebeurt als in 1992 de Europese grenzen open gaan. Misschien komen er wel hopen Duitsers naar Nederland om te werken en worden die hier oud.'

Ze ziet echter een ander probleem dat van langduriger aard zal zijn. 'Momenteel maken de mensen die afkomstig zijn uit een christelijke traditie ongeveer elf procent van de wereldbevolking uit. Dat zal over een eeuw 5,5 procent zijn. De mensen uit de islamitische traditie maken nu zo'n twintig procent van de wereldbevolking uit en dat zal dan tussen de veertig en vijftien procent zijn. Die hele christelijke cultuur wordt weggevaagd en je kunt een heleboel aanmerkingen hebben op de christelijke cultuur, maar je kunt ook zeggen dat daar de mensenrechten vandaan komen en dat die absoluut niet veilig zijn in de handen van de Islam. Dat is niet een Nederlands probleem, want iedereen begint dan over die paar Turken en Marokkanen, maar die mensen die hier zitten, daar zie ik helemaal geen gevaar in. Integendeel, voor hun vrouwen is er tenminste een mogelijkheid om zich een

beetje te emanciperen. Maar voor de wereld in zijn geheel is het een enorm probleem.

Je krijgt een onevenwichtige samenleving en dat bedoel ik heel negatief. Je krijgt een samenleving met welvarende landen waar ze verstand van techniek hebben, ook van oorlogstechniek, en waar maar heel weinig mensen wonen en daarbuiten grote massa's doodarme mensen die stukjes van die techniek overnemen maar er niet werkelijk creatief mee kunnen omgaan. Die dat nooit geleerd hebben, want we hebben er wel voor gezorgd dat we hun die kennis niet doorgaven. Die staan te trappelen om hier naar binnen te komen om een deel van die welvaart van de dan braak liggende gronden over te nemen. Je krijgt opnieuw volksverhuizingen. Daar moet je gewoon bang voor zijn. Er zijn al calamiteiten bezig. Uit Zuid-Amerika stromen illegale werkloze mensen Noord-Amerika binnen en daar is niets tegen te doen. In en rondom de Sovjet-Unie zitten allemaal moslims met grote gezinnen die ook meer van het goede leven willen hebben. Uit Noord-Afrika komt het naar Europa. En neem het ze eens kwalijk.'

Niet zo bang

Op dit soort verschijnselen wil ze nu studeren en dat doet ze iedere ochtend. 'Sinds mijn kinderen geboren zijn, werk ik 's ochtends van negen tot twaalf. Lezingen en commissiewerk doe ik 's middags en 's avonds.'

Ze woont sinds tweeënhalft jaar op een flat in Tuindorp in Utrecht. Daarvoor woonde ze in een bungalow, die ze overigens niet verliet omdat ze zich er onveilig voelde in haar eentje. 'Het gekke is dat ik helemaal niet zo bang ben voor inbrekers. Toen mijn man nog leefde is er wel eens ingebroken in onze bungalow, maar wij hebben geen kostbare dingen. Toen de inbrekers gepakt zijn hebben ze zich bij de politie beklagd over onze inboedel. Zelfs de grammfoonplaten waren niets waard: allemaal Bach. Ik heb in de oorlog meer gevaar meegemaakt. Ach, dan zullen ze je tasje stelen. Er zit nooit veel geld in. Het enige waar ik wel eens bang voor ben, is te vallen en iets te breken. Ik heb de telefoon altijd laag staan, zodat ik erbij kan als ik val. Mijn buurvrouw heeft de sleutel.'

Zorgeloze levensavond

Terug naar de vergrijzing. Hilda Verwey-Jonker deelt absoluut niet de optimistische geluiden over koopkrachtige ouderen die zorgeloos hun levensavond doorbrengen. Dat zal misschien voor een klein deel van de toekomstige bejaarden opgaan, voor de overigen dreigt regelrechte armoede als gevolg van koopkrachtachteruitgang van AOW-ers van nu al tien procent, pensioenbreuk, geen of een te laag aanvullend pensioen.

Het zorgelijkst is de situatie voor de vrouwen: 'Zij bouwen geen pensioen op, in ieder geval minder dan de generatie vóór hen. In mijn generatie zaten nogal wat vrouwen die ongetrouwd bleven, hun leven lang een werkkring hadden en een pensioen opbouwden waar zij in hun eentje van kunnen bestaan. Dit soort vrouwen is er bijna niet meer. Wel vrouwen met weduwenpensioen, maar dat gaat op de helling, want wij zijn het enige land met zo'n soort regeling. En die vrouwen werken niet, dus die gaan in de bijstand. Bovendien is er het voorstel de AOW voor alleenstaanden te halveren, terwijl dat nu nog 70 procent is van de AOW voor gehuwden. Het merendeel van die alleenstaanden zijn vrouwen die verder geen inkomsten hebben. En als vrouwen baantjes hebben, zijn het allemaal van die huppel-baantjes, d'r in en d'r uit en vaak parttime. Dus hebben ze een pensioenopbouw van niks. Jonge vrouwen zouden moeten weigeren werk aan te nemen dat niet in een pensioenregeling voorziet. Ze

zouden naar de vakbond moeten stappen. Ze zouden het verdiende geld niet meteen moeten uitgeven, maar moeten sparen. Een beetje meer soberheid zou zinvol zijn.'

Niet revolutionair

Ze houdt regelmatig lezingen over dit onderwerp, maar meestal voor een publiek dat al op de hoogte is. De jonge vrouwen bereikt ze niet en al helemaal niet de 'geëmancipeerde vrouwen die uit de traditie van de zestiger jaren komen, die alles wat met establishment te maken heeft verwerpen. Zij zijn helemaal niet geneigd hieraan te denken; dat is te materialistisch, te weinig revolutionair. Daar zit een grote weerstand tegen deze manier van denken die natuurlijk ook de vrij traditionele, socialistische manier is, reformistisch, zou je kunnen zeggen. Toch denk ik dat ze er later spijt van zullen hebben.'

Onderlinge verzorging

U heeft zelf op het symposium 'Ouderwits' in Maastricht in oktober gezegd, dat tachtig procent van de toekomstige generatie ouderen gezond en vitaal zal zijn. Dan hebben die ouderen toch helemaal geen jongeren nodig om voor hen te zorgen; dat kunnen ze voor elkaar doen?

'Dan gaat het om niet-professionele verzorging. Onderlinge verzorging is goed mogelijk, tot een bepaalde grens, wegbrengen met de auto, plantjes water geven, post uit de bus halen. Echte verzorging, dat kun je niet van oude mensen vergen. Die tachtig procent die gewoon gezond thuis woont, heeft niet zozeer verzorging nodig, alswel dat er rekening met hen wordt gehouden. Dat moet op lokaal niveau gebeuren. Er mogen geen woningen meer gebouwd worden waarin ouderen niet kunnen blijven wonen, geen huizen met stoepen, geen hoogbouw zonder lift, geen woonwijken zonder winkels binnen een straal van 500 meter, geen huizen met galerijen.

Maar de architecten bouwen nog altijd voor jonge gezinnen. Als er nou in iedere gemeenteraad iemand opstond die zich afvraagt of die huizen geschikt zijn voor ouderen, of als je overal een commissie hebt waarin ouderen zitting hebben die dat controleren, dan zou je al een eind opgeschoten zijn.

Fitter

Ook de commercie zou zich beter op de ouderen kunnen instellen. Auto's aanpassen aan ouderen, bijsluiters van geneesmiddelen leesbaar maken, het openbaar vervoer geschikt maken. En dat telefoonboek, verdorie, of de opschriften op het station, de manier waarop je uit een trein moet stappen, die deuren die almaar dicht schuiven, dat zijn nou voorbeelden van hoe een overheid helemaal niet aan ouderen denkt. Mensen die in de machtige middegeneratie zitten en het idee dat ze zelf ook oud worden van zich af duwen, die zijn moeilijk ervan te overtuigen dat het ook echt voor hen is dat we die dingen zeggen.'

En met een 'lekker, puh' in haar intonatie voegt ze eraan toe dat deze middegeneratie misschien nog wel stijver en minder fit zal zijn dan de huidige oudjes, omdat ze veel minder lichaamsbeweging heeft gehad. 'Ze hebben hun leven lang in de auto gezeten, terwijl wij gewend waren te fietsen en te lopen.' Geestelijk zullen ze misschien wel vitaler zijn, in ieder geval mondiger. Maar die mondigheid zal hen in termen van zorg- en dienstverlening weinig opleveren als ze die voorzieningen niet zelf maken, zo waarschuwt ze.

Gezinszorg moet ontploffen

Vanuit de Adviesgroep Ouderen van de PvdA wordt wel geprobeerd invloed uit te oefenen op het beleid, maar mw. Verwey-Jonker constateert een gebrek aan medewerking vanuit de kamerfractie. Die heeft het zo druk met de dagelijkse praktijk dat ze niet toekomt aan het ontwikkelen van een visie. 'De Adviesgroep bedenkt hele leuke dingen en toch komt er vanuit de PvdA een verkiezingsgeschriftje nota bene waarop een foto staat van een heel oud mensje dat uit een bus geholpen moet worden. Daar waren wij vreselijk kwaad om.

De deskundigen uit de fractie denken helemaal in termen van instituten als verzorgings- en verpleeghuizen, wijkverpleging en gezinszorg. Ik denk dat de bezem door die instituten moet. Ik zou de gezinszorg willen laten ontploffen, want die is ontzettend duur en betuttelend. In plaats daarvan zou er een individuele hulpsubsidie moeten komen, zodat iemand die geen geld heeft subsidie krijgt om zelf haar nichtje of

haar buurvrouw als hulp te betalen. Dan zou ook het begrip "werkster" of "dienstbode", sociaal heel discriminerende en beladen begrippen, een andere inhoud krijgen. De huishoudelijke hulp zou een vrij beroep zijn, net zoals de pedicure, die "dienst verleent aan" en niet "in dienst is van". Je zou een andere sociale verzekering voor die vrouwen moeten hebben, die inderdaad extra geld kost, maar je bespaart een heleboel als je dat controlerende, bureaucratische en betuttelende apparaat van de gezinszorg laat verdwijnen. Je krijgt nu een sociaal werkster bij je die bepaalt hoeveel hulp je krijgt, wanneer die komt en wat je moet betalen. Dat kun je afschaffen en zelf regelen. Laat de huisarts maar bepalen wie voor hulpsubsidie in aamerking komt. Maar geen commissies. Indicatiecommissies zijn ook zo erg, maar die zijn waarschijnlijk nodig omdat verzorgingshuizen kostbaar zijn en beperkt plaats hebben. Maar al die bemiddelaars en bemiddelaars, daar zou ik van afwillen. Als je uit het ziekenhuis komt heeft de sociaal werkster van het ziekenhuis al beslist dat je van tafeltje-de-je eten krijgt en die vraagt of je al ingeschreven bent voor het bejaardenhuis en zo gaat dat maar door als je niet zegt "hoepelen jullie nou allemaal maar op".'

Ze zou er zelf niet over peinen om naar een verzorgingshuis te gaan ('daar ben ik veel te rijk voor') of om gezinszorg in te schakelen ('ik heb al twintig jaar dezelfde werkster').

Doorgewinterde bestuurders

Ze pleit ervoor dat ouderen zich orga-

niseren en op lokaal niveau hun eigen belangen behartigen. Maar hoe doe je dat als zelfs doorgewinterde bestuurders vanuit een gezaghebbende adviesgroep van een grote partij bij hun eigen politici al geen gehoor krijgen? Hilda Verwey-Jonker: 'Eigenlijk moet de Cosbo (samenwerkende ouderenbonden, kb) als onafhankelijke en zelfstandige beweging de gemeentebesturen en het rijk op deze problemen wijzen. Ik vind dat de Cosbo daar op het moment heel goed mee bezig is. Alleen, de Cosbo heeft een verleden van reisesjes en bingo's, en kan plaatselijk zo weinig bestuurders krijgen. Dat moet nog groeien, dat is een heel langzaam proces.'

Zij brengt zelf een mogelijke vorm van organisatie in praktijk. In haar flat en die ernaast is een bewonersvereniging opgericht die enerzijds de belangen behartigt ten opzichte van de verhuurder en anderzijds een vorm van burenhulp organiseert. Niet alle bewoners doen mee, maar het aantal is voldoende groot om onderling diensten te kunnen uitwisselen.

Ons soort mensen

Vindt u dit zelf een prettige tijd om oud te zijn?

Hilda Verwey-Jonker: 'Ja kijk eens, prettig is het nooit om oud te zijn, maar je kunt de omstandigheden zo hebben dat het niet erg is om oud te zijn. Ik ben gezond, kan nog wandelen, lezen, heb veel sociale contacten, heb genoeg geld. En dat zit 'm niet in deze tijd, maar in de kring waar ik uit afkomstig ben, "ons soort mensen". Mijn grootmoeder leefde zoals ik. Zij was alleen kapitaalachtig vergeleken bij die hele grote groep die toen helemaal niets had. De armoede is nu minder groot dan 'ie toen was. Maar die dreigt nu weer te komen voor een aantal oude mensen. Die zullen geen geld meer hebben om naar de kinderen te gaan. Geld maakt niet gelukkig, maar geen geld maakt ongelukkig. Dat moet je echt voortdurend blijven zeggen.'

Karolien Bais